

○ novih poteh po starem načinu

Izolirati neki družbeni pojav, iztrgati ga iz zapletenega sestava vezi in odnosov, ki ga pogojujejo in določajo, nato pa ga tako izoliranega poskušati analizirati in pojasniti, pomeni že v naprej ne doseči smotra in ne priti do prave resnice. To velja splošno, a tudi za članek »Od izvoznikov — uvozniki«, ki ga je objavila »Mladost« v svoji številki z dne 8. t. m. v rubriki »Aktualni feljton« z nadnaslovom »Nove poti kmetijstva«.

Mehanično primerjajoč izvoz in uvoz kmetijskih pridelkov iz časov pred vojno in po njej ugotavlja pisec omenjenega članka R. Vasović: »...Kakšne razlike v sorazmerno kratki dobi! V l. 1939 je Jugoslavija uvozila kmetijskih pridelkov v vrednosti le 175 milijonov dinarjev ali za manj kakor 10 odstotkov vrednosti izvoza kmetijskih pridelkov v istem letu. V povojnih letih pa se je to razmerje večkratno spremenilo, uvoz je za skoraj dvakrat večji od izvoza«. Potem pa nadaljuje: »... Podrobnejša analiza bi dejansko pokazala, da je slika še bolj črna glede na to, da tvorijo zadnja leta največji odstotek uvoženih kmetijskih pridelkov osnovni predmeti prehrane — pšenica in mast — medtem ko je bil uvoz drugih proizvodov, posebno pa južnega sadja, prav zato tudi vedno omejevan.«

Posebno zanimivo je, kako pisec članka vse to skupaj pojasnjuje, »Kako je prišlo do tako velikih sprememb v sorazmerno kratki dobi?« se sprašuje in nadaljuje, »je zadeva posebnih analiz in pojasnil. Več činiteljev pa je imelo odločilen vpliv.« Poglejmo, kateri činitelji so to po Vasovičevem mnenju. To je nagel porast mestnega prebivalstva oziroma zmanjšanje števila kmetijskih proizvajalcev in povečanje števila potrošnikov, in drugič nizek donos našega kmetijstva. Nič več. Tu ga velja tudi doslovno citirati: »... To gibanje vaškega prebivalstva in zelo močna težnja po zapuščanju vasi sta bili večinoma posledica pomanjkanja boljše in svetlejša perspektive. Desetine in desetine tisočev kmečkih mladeničev in deklet ne bi zapuščalo, to je popolnoma gotovo, za vsako ceno svoje domove in imetje, če bi bili na njih videli in občutili puls sodobnega napredka — motorje, moderna tehnična sredstva in pogoje za kulturno življenje in višji standard.«

Kaj naj človek po vsem tem sklepa? Kaj bo šele sklepala mladina, ki ji je ta članek tudi namenjen? Ali se ne pride do sklepa, da je bilo kmetijstvo stare Jugoslavije vitalnejše in naprednejše od našega sedanjega kmetijstva, z novimi odnosi in v bistveno novi družbi? Ali se ne pojasnjuje naglo spreminjanje socialne strukture našega prebivalstva popolnoma narobe in pogrešno? Dejansko je kmet šel pri nas v industrijo oziroma v mesto zato, ker ga je privlačeval zelo nagel industrijski in splošni razvoj, po Vasovičevem pa so bili to pauperizirani kmetje brez perspektive, ker samo pauperi zapuščajo svoje domove in svoje hiše »za vsako ceno.« V stari Jugoslaviji je moral kmet za ceno gladovanja in splošnega propadanja ostati na svojem koščku zemlje, ker ni imel kam: stara Jugoslavija ni imela industrije, ki bi mogla sprejemati

presežek delovne sile z vasi. Če bi se bil Vasović samo malo potrudil in proučil naš povojni razvoj, bi bil spoznal, da je standard povprečnega kmetijskega proizvajalca zelo naraščal. Prav tako bi bil spoznal, da nismo uvažali pšenice in sladkorja samo zato, ker je raslo število mestnega prebivalstva, temveč tudi zato, da bi ju jedli tudi tisti kmetje, ki si tega niso mogli privoščiti v stari Jugoslaviji, razen morda samo ob praznikih. In naprej, tedaj bi bil prav tako spoznal, da so v stari Jugoslaviji izvažali kmetijske pridelke tudi v položaju stalnega gladovanja celih področij naše države, kakor bi bil spoznal tudi to, da so morali biti v strukturi izvoza pridelki kmetijstva osnovna postavka hkrati s surovinami, ker kaj drugega tako rekoč stara Jugoslavija niti ni mogla, niti ni imela izvažati. Bila je agrarno surovinski privesek industrijsko razvitih kapitalističnih držav in iz tega tako nezavidnega položaja se je lahko iztrgala samo z revolucijo in s prihodom na oblast delavskega razreda. Mehanično primerjanje izvoza in uvoza kmetijskih pridelkov v dovojnem in povojnem razdobju mora nuditi pogrešno sliko tudi o našem kmetijstvu ter o vsem našem gospodarskem razvoju, če se ne upoštevajo strukturne spremembe, do katerih je prišlo v naši blagovni izmenjavi z inozemstvom, če se ne upošteva vrednostni in fizični obseg izvoza in uvoza, notranji in mednarodni pogoji in odnosi, v katerih se je ta izmenjava opravljala in se opravlja. No, kam bi nas privedlo, če bi šli po vrsti in opozarjali na posamezne neatočnosti, ki jih vsebuje članek »Od izvoznikov — uvozniki«.

Zakaj tedaj gre, kajti dejstvo je, da naše kmetijstvo zaostaja za gospodarskim razvojem države in povzroča tako objektivno oviro za hitrejši gospodarski razvoj v celoti? Prav tako je točno, da imamo nizke donose in zelo nizko delovno storilnost v kmetijstvu. Osnovne analize našega kmetijstva, ki so bile opravljene v zadnjem času ob pripravah za sprejem perspektivnega plana, nedvoumno kažejo, da je stagnacija in v nekem smislu tudi zniževanje naše kmetijske proizvodnje težnja, ki je prišla do izraza že pred daljšim časom, pravzaprav pred več desetletji. V osnovi te težnje leži nezadostno investiranje v kmetijstvo. Bivša Jugoslavija ni bila sposobna, da bi opravljala te investicije predvsem zato, ker je bilo vse njeno gospodarstvo v rasti zaostalo, s sorazmerno majhno akumulacijo — posebno tisto, ki je ostala v državi — tako da ni bila sposobna povečati gospodarskega razvoja katere koli gospodarske veje, in s tem samim tudi kmetijstva. Bivša Jugoslavija je dejansko v svojem kapitalističnem razvoju zakasnila in kot taka je morala nositi vse posledice že razvitega svetovnega tržišča, ki so večvrstno prihajale do izraza, se prepletale in zavirale njen gospodarski razvoj. Na razvoj kmetijstva so v takem položaju posebno negativno vplivali tudi politika cen, drobno lastniška struktura itd. Odtod je tudi izviral stalna agrarna kriza v stari Jugoslaviji, a to je poglavje zase.

Pri oceni povojnega razvoja našega kmetijstva je treba upoštevati podedovano stanje, ki je bilo le še bolj potencionirano z vojnimi pustošenji in drugimi posledicami vojne, nato pa posebne notranje in mednarodne razmere, v katerih

smo opravljali industrializacijo in dajali zelo pomembna sredstva za krepitev obrambnih sil države. Pri tem je bilo treba razplesti cel splet podedovanih protislovij in zagotoviti najhitrejši gospodarski razvoj države. To je bilo v največji meri tudi doseženo. Tako proizvajala na primer naša industrija danes za 2,6 krat več kakor industrija v stari Jugoslaviji, uspehi, ki smo jih dosegli v celi vrsti drugih področij (v prosveti, zdravstvu itd.), to prav tako potrjujejo. Res je, za pospeševanje kmetijstva nismo mogli dati toliko sredstev, kolikor je bilo to potrebno in nujno za njegov hitrejši razvoj. Razen tega je bilo treba najti tudi organizacijske oblike, prek katerih bomo investirali v kmetijstvo. Drobna posest sama po sebi sploh, v naših razmerah pa še posebno, ni za to primerna. Prek nje n. bilo mogoče rešiti tega problema. To ne bi bilo upravičeno niti z ekonomskega niti z družbeno političnega stališča. Po drugi strani je kolektivizacija stalinskega tipa odpadla sama po sebi, ker je nasprotna osnovnim načelom, na katerih je v naših razmerah edino mogoče graditi socializem. Svobodni proizvajalci, njihovi moralni in materialni interesi — specifična oblika združevanja teh proizvajalcev — so morali biti tudi tu tisto, iz česar smo lahko izhajali pri reševanju problema podružbljevanja kmetijske proizvodnje in njenega dvigovanja na višjo ekonomsko in družbeno raven. Sedaj smo v razmerah, ko lahko del v industriji akumuliranih sredstev damo za investicije in hitrejši razvoj kmetijstva. Po drugi strani smo že pred časom ukrenili, da akumulacija, ki je bila ustvarjena v kmetijstvu, čedalje bolj služi njegovemu napredku in razvoju. Uspehe, ki so jih v zadnjem času dosegle naše kmetijske organizacije, pa čeprav na ožjem sektorju, nedvoumno potrjujejo pravilnost take naše politike, ki je bila formulirana že na IV. plenumu Socialistične zveze.

Resolucija o perspektivnem razvoju kmetijstva in zadružništva, ki jo je sprejela ljudska skupščina, hkrati z materiali IV. in V. plenuma Socialistične zveze popolnoma jasno določajo našo kmetijsko politiko v prihodnjem razdobju. To politiko je treba izvajati in pravilno pojasnjevati. Ne gre za kampanjo, temveč za sistematično izvajanje politike, za katero je zelo pomembno, da jo razume kmečka mladina. Niti sedaj ne bodo čez noč, to je takoj, v vseh naših vaseh zabrneli motorji in tehnične naprave. Poakod bo napredek tudi prehod od lesenega k železnemu plugu in od volovske h konjski vpregi. Ne smemo pozabiti, da je naša država zelo raznolika po pogojih in stopnji razvoja posameznih področij tako splošno kakor tudi v kmetijstvu. Odtod bosta tudi tempo, a tudi tehnična opremljenost s sredstvi, ki so potrebna za izvajanje sodobnejših metod v kmetijski proizvodnji, odvisna ne samo od tistega, kar bo skupnost mogla dati v ta namen, temveč tudi od tega, kakšne so potrebe in ekonomske možnosti posameznega kraja in koliko bodo ljudje, ki tu živijo in delajo, posebno pa, koliko bodo njihove organizacije pokazale iznajdljivosti in podjetnosti, koliko bodo sami ustvarili sredstev za napredek svojega načina gospodarjenja in življenja.

Članek »Od uvoznikov — uvozniki« pogrešno pojasnjuje disproporc, ki je nujno in zakonito nastal v našem gospodarskem razvoju, širi iluzije in s tem samim ne more biti uvrščen med prispevke, ki služijo pravilnemu pojasnjevanju naše kmetijske politike niti doslej niti v prihodnje.

R. Š.